

УДК 021.6:027.54НБУВ(477)

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. ВЕРНАДСЬКОГО В ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ БІБЛІОТЕК, ДІЯЛЬНОСТІ АСОЦІАЦІЙ ТА САМОПРАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Галина СОЛОДЕНКО

*Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського,
пр. 40-річчя Жовтня, 3, м. Київ, 03039, Україна, тел. (044) 524-35-92*

Розглянуто участь Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського у роботі українських та міжнародних громадських та самоправних організацій: Асоціації бібліотек України Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук. Основну увагу бібліотека звертає на методичну та інформаційну допомогу іншим бібліотекам, координацію їх роботи, розширення доступу до світових електронних баз даних, а також виконання національних та міжнародних наукових проєктів.

Ключові слова: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, громадська організація, бібліотечне співробітництво, науково-методична робота бібліотеки.

Право об'єднання громадян у добровільні професійні товариства та їхні союзи належить до числа основних завоювань демократії, яке дозволяє фахівцям брати активну участь у вирішенні найважливіших проблем своєї галузі. Саме громадські та самоправні організації покликані сприяти утвердженню у свідомості суспільства пріоритету бібліотек як основи розвитку науки, освіти та культури, формуванню системи критеріїв професійних оцінок стану бібліотечної справи в країні, захисту професійних інтересів, об'єднанню зусиль бібліотечної громадськості з метою підвищення престижу вітчизняної бібліотечної справи і бібліотекознавства. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання налагодження діяльності бібліотечних самоправних організацій навколо єдиного центру для пошуків шляхів розвитку бібліотечної справи, вдосконалення системи управління нею.

Найбільша книгозбірня держави – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ) є головним науково-інформаційним центром держави, національним книгосховищем та науково-дослідним інститутом з бібліотекознавства, книгознавства та бібліографознавства, базовою установою, яка забезпечує взаємодію бібліотек на трьох рівнях: відомчому, державному та міждержавному.

НБУВ є співзасновником Асоціації бібліотек України, Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук (МАН); базовою організацією Інформаційно-бібліотечної ради (ІБР) Національної академії наук України. Коротко розглянемо діяльність самоправних та громадських організацій, що забезпечують взаємодію бібліотек на кожному з цих рівнів.

Становленню і розвитку відомчої – бібліотечно-інформаційної системи Національної академії наук України, до складу якої нині входять понад 100 бібліотек та 70 інформаційних підрозділів науково-дослідних установ (НДУ) із сукупним доку-

ментно-інформаційним фондом понад 30 млн примірників – сприяє діяльність **Інформаційно-бібліотечної ради НАН України**, постійно діючого дорадчого органу Президії НАН України.

Упродовж свого довготривалого існування Рада неодноразово змінювала свою назву, зокрема: з 1929 р. – Бібліотечна комісія, згодом – Бібліотечна рада, з 1949 по 1964 рр. – Бібліотечна комісія, з 1964 по 1990 рр. – Бібліотечна рада, з 1990 р. – Інформаційно-бібліотечна рада НАН України. За весь цей період змінювалася структура, роль і стратегія діяльності Ради, розширювалися її функції, проте головним завданням залишалася координація роботи зі створення документно-інформаційної бази для забезпечення наукових досліджень Національної академії наук.

У різні роки Раду очолювали відомі вчені, зокрема академіки НАН України О. І. Білецький, К. І. Білодід, В. М. Русанівський, І. К. Походня, В. В. Немошкालенко, які успішно втілювали у бібліотечне будівництво в Академії наук принцип нерозривного зв'язку науки з практикою. З 2003 р. ІБР очолює генеральний директор НБУВ, академік НАН України О. С. Онищенко.

Під керівництвом ІБР було розроблено низку організаційно-методичних документів, в т. ч. “Положення про керівництво мережею бібліотек наукових установ АН УРСР”, “Положення про бібліотеку НДУ”, “Положення про систему підвищення кваліфікації кадрів бібліотек НДУ АН УРСР”, “Положення про організацію школи передового досвіду в бібліотеці НДУ”, “Типові правила користування бібліотекою НДУ”, “Кваліфікаційні характеристики посад співробітників НДУ” тощо.

Значну увагу ІБР приділяла науково-дослідній роботі, залученню бібліотек до наукових досліджень, які проводила НБУВ. Зокрема, досліджувалися проблеми формування фондів наукових бібліотек (1971–1974 рр.), використання зарубіжних періодичних видань (1980, 1984–1987 рр.), визначення напрямів розвитку централізації бібліотек мережі (1985–1987 рр.), вивчення ресурсних можливостей інформаційних підрозділів науково-дослідних установ, визначення найцінніших структурних компонентів цих ресурсів (1992–1993 рр.) тощо. За результатами досліджень ухвалювалися відповідні рішення, постанови, розпорядження Президії АН, інформація про вдосконалення того чи іншого напрямку діяльності бібліотечно-інформаційних підрозділів широко висвітлювалась у фахових виданнях.

Починаючи з 1992 р., діяльність ІБР НАН України кардинально змінилася: відбулося формування загальнодержавної структури науково-методичного забезпечення роботи бібліотек та створення нормативно-правової бази їхньої діяльності відповідно до вимог часу і змін, які відбувалися в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни. ІБР у взаємодії з Центром інтелектуальної власності та передачі технологій розробляла проблему впровадження комплексної системи захисту інформації в автоматизованій інформаційній системі (АІС) НАН України. Центр спільно з науковими установами, Державним департаментом інтелектуальної власності та іншими організаціями досліджував проблеми охорони інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності, законодавчого регулювання цієї сфери. Отримані результати широко висвітлювалися в інформаційному бюлетені, який видає Центр, на сторінках журналу “Інтелектуальна власність”; обговорювалися на інформаційних семінарах, “круглих столах”, які проходили за участі широкого наукового загалу, представників органів державної влади і управління.

За рішенням Ради відділ бібліотекознавства НБУВ при активній участі Методичної комісії ІБР підготував низку інструктивно-методичних матеріалів, які увійшли до збірників “Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України”

(вийшло чотири збірники – 1997, 1999, 2000, 2006 рр.¹). Результати узагальнення діяльності бібліотечно-інформаційних підрозділів, дослідження сучасного стану бібліотечно-інформаційних ресурсів НАН України знаходять відображення у щорічних випусках інформаційно-аналітичних оглядів діяльності бібліотек НДУ² (вийшло 13 випусків). Про окремі види ресурсів, зокрема зарубіжні періодичні видання, що надходять до фондів бібліотек НАН України інформують науково-інформаційні систематичні показники НБУВ³.

Координуюча роль, яку відіграє ІБР у розвитку бібліотечно-інформаційної системи НАН України, сприяє дієвій практичній і методичній допомозі бібліотекам НДУ в питаннях упровадження нових інформаційних технологій, реалізації інноваційних проектів, започаткованих НБУВ, таких як: створення національної електронної бібліотеки, національної системи реферування української наукової літератури; системи наукових електронних видань “Бібліотека – суспільству”; Інтернет-проекту “Науково-інформаційний портал України” тощо. Чільне місце посідають заходи, відображені у “Програмі інформатизації НАН України на 2004–2008 роки”, і спрямовані на технічне та технологічне переоснащення бібліотечно-інформаційної мережі НАН України, її розвиток як потужної інформаційної системи, що повною мірою використовує традиційні та електронні джерела інформації.

Пріоритетним напрямом діяльності НБУВ як базової організації Ради та науково-методичного центру для бібліотечно-інформаційної системи НАН України за сприяння ІБР стало значне розширення доступу до світових електронних баз даних (БД) з використанням телекомунікаційної інфраструктури НАН України. Нині у бібліотеці функціонує корпоративна система онлайн-доступу до передплатених ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації. Серед них: ресурси видавництва “Ельзевір”; БД компанії EBSCO Information Service; електронні журнальні колекції американських наукових товариств та видавництва Оксфордського університету; три найавторитетніші наукові журнали: “Nature”, “Science”, “Cell”. Функціональні можливості системи забезпечували централізоване надання повного спектру онлайн-нових сервісів в інтранет/екстранет-мережі НБУВ та децентралізований доступ до визначеного ліцензійними угодами кола джерел інформації з установ НАН України.

За дорученням ІБР здійснюється постійний моніторинг використання онлайн-нових науково-інформаційних ресурсів установами НАН України. Статистика використання інформаційних ресурсів за 2007 р. свідчить про те, що наукові співробітники провели 57,8 тис. користувачьких сесій сумарною тривалістю 24,5 тис. год., у ході яких здійснили 13,3 тис. пошуків, одержали 83,2 тис. рефератів і 327,8 тис. повних текстів публікацій. Найактивніше використовували ці ресурси установи Відділень фізики і астрономії, фізико-технологічних проблем матеріалознавства, ядерної фізики та енергетики. Здійснений аналіз дозволив конкретизувати пропозиції для подальшого вдосконалення ситуації з інформаційного забезпечення наукової діяльності НАН України.

У центрі постійної уваги ІБР були питання збереження бібліотечно-інформаційних ресурсів, контролю за правильним веденням облікової документації, дотриманням графіків проведення перевірок бібліотечних фондів у НДУ. НБУВ як базова організація Ради та координаційний центр із цього напрямку діяльності постійно нада-

¹ *Організація роботи бібліотеки науково-дослідної установи НАН України: Зб. док. і матеріалів / укл.: Т. Л. Кулаковська, А. А. Свобода, Н. І. Смаглова, Г. І. Солоіденко. – Київ, 2006. – Вип. 4. – 153 с.*

² *Робота бібліотек науково-дослідних установ НАН України: Інформаційно-аналітичний огляд. – Київ: НБУВ, 1996–2008. – Вип. 1–13.*

³ *Зарубіжні періодичні видання у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та бібліотек установ НАН України (надходження 2005–2006 рр.). – Київ, 2008. – 278 с.*

вала методичну і практичну допомогу бібліотекам і архівам України з питань збереження фондів у рамках реалізації завдань державної програми збереження бібліотечних та архівних фондів. Зокрема, бібліотека Інституту механіки НАН України отримала кваліфіковану допомогу з питань відновлення документів після аварії; Наукова бібліотека Одеського університету імені І. І. Мечнікова – щодо фазової консервації рідкісних та стародрукованих видань; бібліотека Інституту металофізики НАН України – з питань відновлення документів на крейдованому папері; Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького – з консервації пошкоджених книг способом заморожування в морозильних камерах “Минск-118”. Подальшому розвитку цього напрямку діяльності ІБР НАН України та бібліотечно-інформаційної системи НАН України сприятиме реалізація пропозицій НБУВ щодо створення Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (на виконання постанови Кабінету Міністрів України № 534 від 19.04.2006 р.), впровадження міждержавного стандарту ГОСТ 7.50-2002 “СИБИД. Консервация документов. Общие требования” (“СИБИД. Консервация документов. Загальні вимоги”), чинного в Україні.

Результати діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України з науково-інформаційного забезпечення потреб вітчизняної науки узагальнюються НБУВ у щорічних звітах про науково-інформаційну діяльність НАН України⁴, що дозволяє виявити основні тенденції у розвитку науково-інформаційної діяльності, прослідкувати за технологічними, структурно-функціональними змінами, які відбуваються у бібліотечно-інформаційній сфері НАН України.

За ініціативи ІБР питання щодо вдосконалення діяльності бібліотечно-інформаційної системи НАН України систематично заслуховуються на засіданнях Президії НАН України. Зокрема, лише упродовж останніх років ухвалили низку постанов Президії НАН України⁵, в яких конкретизувалися завдання та окреслювалася стратегія дій ІБР щодо розвитку бібліотечно-інформаційної сфери Академії, збереження документно-інформаційних фондів, передплати іноземних періодичних видань, доступу установ Академії до провідних світових електронних баз даних наукової інформації, технічного і програмного забезпечення бібліотек НАН України, створення на базі бібліотек, інформаційних, перекладацьких служб науково-інформаційних підрозділів з наданням їхнім працівникам статусу наукових співробітників тощо. Розвиток бібліотечно-інформаційної справи визнано одним із пріоритетних напрямів зміцнення вітчизняного наукового потенціалу.

Взаємодію бібліотек на державному рівні забезпечує **Асоціація бібліотек України** (АБУ). Асоціація бібліотек України – всеукраїнська некомерційна самоправна організація, яка була заснована в листопаді 1991 р. за ініціативою спеціалістів медичних, технічних бібліотек та бібліотек навчальних закладів і наукових установ – учасників Надзвичайного з’їзду бібліотекарів України. Співзасновниками АБУ була Центральна наукова бібліотека України імені В. І. Вернадського (нині – НБУВ), Державна наукова медична бібліотека Міністерства охорони здоров’я України, Державна науково-технічна бібліотека Міністерства освіти та науки України та Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

⁴ Науково-інформаційна діяльність НАН України // *Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2003 р.*: У 2-х ч. – Київ, 2004. – Ч. 2. – С. 68–77.

⁵ “Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи” № 186 від 09 липня 2003 р.; “Про заходи з підвищення ефективності подальшої діяльності НАН України” № 122 від 02 червня 2004 р.; “Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації” № 199 від 14 липня 2004 р.; “Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень” № 96 від 5 квітня 2006 р.

АБУ організовує свою роботу згідно зі Статутом⁶, в якому зазначено, що основною метою діяльності асоціації є об'єднання зусиль, підтримка і координація дій її членів задля збереження і розвитку бібліотечної справи в Україні.

Провідні фахівці НБУВ, члени комітету з бібліотечної політики і правового захисту бібліотек АБУ працюють над створенням законодавчого поля бібліотечної галузі, брали участь у підготовці низки проектів нормативних документів. Зокрема, у діяльності робочої групи з написання оновленого проекту Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, у здійсненні експертизи національних та міждержавних стандартів з бібліотечно-інформаційної галузі, у підготовці інструктивно-методичних матеріалів на виконання Державної програми збереження бібліотечних та архівних фондів тощо⁷.

Сьогодні бібліотеки АБУ є активними учасниками багатьох корпоративних програм і проектів, виконання яких спільними зусиллями провідних книгозбірень дає змогу всім іншим використовувати єдині національні інформаційні ресурси. Серед таких проектів: корпоративна каталогізація, стандартизація, лінгвістичне і програмне забезпечення інформаційної діяльності; створення національних: наукової електронної бібліотеки, системи реферування української наукової літератури, системи наукових електронних видань “Бібліотека – суспільству”.

Загальнодержавна реферативна база “Україніка наукова” та УРЖ “Джерело” створюються завдяки участі бібліотек: НБУВ, Національної медичної бібліотеки України, Державної наукової педагогічної бібліотеки України та Інституту проблем реєстрації інформації, які аналітично опрацьовують понад 500 назв наукових періодичних і продовжуваних видань, що складає близько 30 % від загальної кількості.

У 2007 р. на веб-сайті НБУВ започатковано новий проект “Наукова періодика України”, який містить перелік цих видань і посилання на сайти інших установ, де є вичерпна інформація про періодичні та продовжувані видання та повні тексти статей.

З метою надання суспільству інформації про видатних українських вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної та світової науки, і повних текстів опублікованих ними найбільш значущих робіт, у 2007 р. НБУВ започаткувала новий проект “Наукова спадщина України”. У ньому передбачається участь державних та наукових бібліотек, які вже мають значні напрацювання в цьому напрямі, зокрема Національної парламентської бібліотеки України, Національної наукової медичної бібліотеки України, Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника.

Важливим напрямом наукових досліджень АБУ є вивчення історії бібліотек. Більшість книгозбірень уже підготували методичні рекомендації, започаткували серії бібліографічних та біобібліографічних показників, видали збірники матеріалів, ввели до наукового обігу значні масиви архівних матеріалів, створили ґрунтовні бази документів з історії бібліотек та бібліотекознавства. Практичною реалізацією історичних досліджень бібліотек став збірник статей, підготований та виданий АБУ у 2007 р. “Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність”⁸, до якого увійшли історичні нариси про організацію та діяльність 14 найбільших книгозбірень України.

⁶ Статут Асоціації бібліотек України // *Бібліотечний вісник*. – 1994. – № 1. – С. 2–5.

⁷ Онищенко О. С., Солоіденко Г. І. Асоціація бібліотек України: етапи становлення та розвитку // *Бібліотечний вісник*. – 2002. – № 5. – С. 24–30.

⁸ *Бібліотеки України загальнодержавного значення: історія і сучасність: Збірник статей* / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; Асоціація бібліотек України. – Київ, 2007. – 253 с.

Завдяки заходам АБУ бібліотечні фахівці мали змогу глибше дослідити та оприлюднити у своїх доповідях і виступах нові відомості про життя і діяльність видатних українських діячів (бібліотекознавців, бібліографознавців, книгознавців) на читаннях, організованих НБУВ, зокрема: присвячених 100-річчю від дня народження Юрія Меженка (Київ, 1992); 100-річчю Дмитра Балики (Київ, 1994); 100-річчю Левка Биковського (Київ, 1995); 110-річчю Федора Максименка (Київ, 2007); 135-річчю Степана Сірополька (Київ, 2007).

Інформативними та важливими у професійному плані були презентації фахових видань: еталонного видання українською мовою “Універсальної десяткової класифікації” Книжкової палати України (Київ, 2000); “Інформаційно-пошукового тезаурусу” Національної парламентської бібліотеки (Донецьк, 2004); довідника “Наукові бібліотеки України” (Київ, 2004); “Англо-українського словника-довідника бібліотечно-інформаційної термінології” (Київ, 2004) Н. В. Стрішенець; монографії “Бібліографічна комісія НТШ як центр дослідження української книги (1909–1935)” (Київ, 2006) Н. І. Черниш та ін.

Бібліотекарі АБУ мали змогу ознайомитися з досвідом роботи провідних бібліотек країн Співдружності незалежних держав. Зокрема, вони були учасниками зустрічей з генеральним директором Національної бібліотеки Узбекистану, президентом Бібліотечної асоціації Узбекистану доктором соціологічних наук А. А. Умаровим; генеральним директором Національної бібліотеки Білорусі доктором педагогічних наук Р. С. Мотульським. Темі “Книга, бібліотека і бібліографія в електронну епоху” був присвячений цикл лекцій, який прочитав для бібліотечного співтовариства директор Бібліотеки Російської академії наук доктор педагогічних наук, професор В. П. Леонов. Виставки цінних документів, малюнків та колекцій із фондів Латвійської академічної бібліотеки неодноразово експонувала в НБУВ директор бібліотеки Вента Коцере.

Ознайомитися з діяльністю бібліотек України кожен фахівець має можливість завдяки щомісячним аналітичним оглядам “Сьогодення наукових бібліотек України: прес-моніторинг газетних публікацій” (аналізуються понад 300 українських газет), які готує та подає на своєму сайті НБУВ.

Зміцнюються книгообмінні зв'язки бібліотек-членів АБУ, з року в рік збільшується кількість видань, які отримують бібліотеки безоплатно. НБУВ активно співпрацює з науковими бібліотеками, розміщує на своєму сайті щоквартальні інформаційні списки літератури для книгообміну. Упродовж 2007 р. українські книгозбірні отримали понад 19 тис. видань за книгообміном, передали до НБУВ 3,6 тис. Найбільше видань за книгообміном отримали у 2007 р. обласні універсальні наукові бібліотеки – біля 4 тис. документів, Національна парламентська бібліотека України – 3,6 тис. прим.; Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського – 958 прим. та Державна бібліотека України для юнацтва – 196 прим.

Бібліотеки – члени АБУ беруть активну участь у благодійних акціях, наприклад, у формуванні колекцій вітчизняних книг у дар бібліотекам інших держав, зокрема Александрійській бібліотеці (Єгипет), бібліотеці української літератури в Москві, науковим бібліотекам Сербії та ін.

На вирішення завдань оптимальної організації інформаційного забезпечення розвитку академічної науки колективними зусиллями міжнародної бібліотечно-інформаційної спільноти спрямовується діяльність **Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук (МАНН).**

Рада директорів – неурядова міжнародна самоправна організація, створена 1996 р. з метою інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів академій наук та їхнього взамовикористання, поглиблення зв'язків між вченими академій наук, які входять до Міжнародної асоціації академій наук. До її складу ввійшли директори 21 наукової бібліотеки і науково-інформаційних центрів. Базовою організацією постановою Ради МААН “О развитии информационного обмена между библиотеками национальных академий наук” (“Про розвиток інформаційного обміну між бібліотеками національних академій наук”) (№ 43 від 12.10.1996 р.) була визначена НБУВ. Головою ради обрано генерального директора НБУВ, академіка НАН України О. С. Онищенко. Колегіальними зусиллями вироблено стратегію та основні напрями діяльності Ради, які були закріплені у “Положенні о Совете директоров научных библиотек и информационных центров национальных академий наук при Международной ассоциации академий наук (МААН)” (“Положення про Раду директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів національних академій наук при Міжнародній асоціації академій наук”)⁹. За рішенням Ради МААН з 1996 р. видавався інформаційний бюлетень Ради директорів, а з 2000 р. видається науково-практичний та теоретичний збірник “Бібліотеки національних академій наук: проблеми функціонування, тенденції розвитку”¹⁰. Збірник і всі матеріали про діяльність Ради директорів НБ і НІЦ демонструються на спеціальній веб-сторінці сайту НБУВ (http://194.44.105.98/library/sov_dir/html).

Основними напрямками роботи цієї громадської організації є:

- визначення пріоритетних напрямів і координація інформаційної взаємодії НБ і НІЦ національних АН;
- розроблення механізмів регулярного обміну інформаційними матеріалами, взамовикористання інформаційних ресурсів; організація обміну продуктами професійної наукової та інформаційно-бібліографічної діяльності НБ і НІЦ, підготовка спільних інформаційних і наукових видань, наукових програм і проектів;
- розвиток міжнародних наукових зв'язків з бібліотеками та інформаційними установами світового співтовариства.

Плідною була робота Ради директорів, зокрема НБУВ як її базової організації, в обговоренні та внесенні змін і доповнень до нового проекту модельного Бібліотечного кодексу, розробленого спільними зусиллями Некомерційного партнерства “Бібліотечна Асамблея Євразії” та національних бібліотек країн Співдружності за ініціативи Комісії Міжпарламентської Асамблеї СНД з питань культури. Запропоновані зміни відобразили сучасний стан та перспективи розвитку бібліотечно-бібліографічної, науково-інформаційної та культурно-просвітницької діяльності, інформаційного та документообміну в країнах Співдружності.

Особливу увагу Рада директорів приділяє обміну інформаційними електронними ресурсами та представленню на веб-сайтах НБ і НІЦ їхніх інформаційних ресурсів: електронних каталогів, бібліографічних, реферативних, фактографічних, повнотекстових БД з метою включення національних інформаційних ресурсів країн до міжнародної системи наукових електронних комунікацій.

Цікавою в цьому контексті була реалізація започаткованого НБУВ у 2006 р. проекту створення загальноакадемічного порталу наукової періодики з метою концентро-

⁹ Положення затверджене постановою Ради МААН № 56 від 19.12.1997 р.

¹⁰ *Бібліотеки национальных академий наук: Проблемы функционирования, тенденции развития*: Науч.-практ. сб. / редкол.: А. С. Онищенко (пред.) и др. – Киев: НБУВ, 2000. – Вып. 1. – 211 с.; Киев: НБУВ, 2003. – Вып. 2. – 359 с.; Киев: НБУВ, 2005. – Вып. 3. – 363 с.; Киев: НБУВ, 2006. – 438 с.; Киев: НБУВ, 2007. – 446 с.; підготовано до друку вип. 6.

ваного представлення інформації про новітні результати теоретичної та прикладної діяльності установ НАН України (<http://192.168.2.2/portal>). Портал можна розглядати як складову онлайн-електронної бібліотеки наукової періодики академії наук – членів МААН, рішення про створення якої з ініціативи НАН України ухвалила Рада МААН ще 1996 р. (постанова № 44 від 12.10.1996 р. “Про підготовку пропозицій по створенню онлайн-електронної бібліотеки наукової періодики”).

У цьому напрямі активно працює більшість бібліотек академії наук. Наприклад, ЦНБ МОН Республіки Казахстан як співзасновник Інформаційного консорціуму бібліотек країни у 2007 р. генерувала понад 20 БД з актуальних проблем наукових досліджень і галузевих БД, серед яких: “Природа і природні ресурси Казахстану”, “Казахстан і світове співтовариство”, реферативна БД “Організація і управління наукою в сучасних умовах” та надавала доступ до 25 БД світових інформаційних центрів та видавництв наукових журналів.

Упродовж останніх років активізувався обмін науковими виданнями, який здійснювала НБУВ як базова організація Ради директорів з бібліотеками, науково-інформаційними центрами, іншими організаціями та установами академії наук. Найактивнішими партнерами НБУВ з документообміну були: Бібліотека з природничих наук Російської академії наук, Державна публічна науково-технічна бібліотека Сибірського відділення Російської академії наук, Центральна наукова бібліотека ім. Я. Коласа Національної академії наук Білорусі, Бібліотека Російської академії наук.

Важливим напрямом у діяльності Ради директорів була реалізація наукових проєктів, спрямованих на збереження, використання та популяризацію історико-культурного надбання країн Співдружності; використання нових інформаційних і телекомунікаційних технологій для розширення доступу до культурного надбання; створення інтегрованих інформаційних ресурсів бібліотек, архівів, музеїв. Так, у рамках міжнародної програми ЮНЕСКО “Пам’ять світу” Латвійська академічна бібліотека здійснювала оцифрування своїх найцінніших фондів та брала участь у формуванні Латвійської національної цифрової бібліотеки.

Проблеми формування єдиного науково-інформаційного простору, оптимальної організації інформаційного забезпечення академічної науки, створення правових, економічних, наукових, технологічних умов для обміну інформацією обговорюються на міжнародних конференціях, семінарах та інших заходах. Рада директорів бере участь у міжнародних наукових конференціях “Научная книга на постсоветском пространстве” РАН¹¹.

11–12 червня 2008 р. у Києві відбулася II сесія Ради по книговидаванню, яка проходила під егідою МААН, РАН і за підтримки Виконкому СНД. На сесію прибули члени Ради, представники 20 держав. З привітанням до учасників сесії звернувся Президент Міжнародної асоціації академії наук, академік НАН України Б. С. Патон. У виступах учасників сесії та документах, ухвалених під час обговорення, зазначалося, що сьогодні, як ніколи раніше, необхідна консолідація зусиль фахівців і практиків книжкової справи для вирішення важливого завдання з формування ефективного інформаційного простору, повноцінного книгообміну і комплектування наукових бібліотек. Все це можливо зробити лише за умов розширення і поглиблення наших зв’язків у галузі наукового книговидавання і книгопоширення.

¹¹ Кулаковская Т. Л. Развитие библиотечно-информационного сотрудничества академий наук – членов МААН // *Научная книга на постсоветском пространстве: Материалы II Международной научной конференции (Москва, 19–21 сентября 2007 г.)*: В 2 ч. / сост. Д. Н. Бакун, М. А. Ермолаева. – Москва: Наука, 2007. – Ч. 2. – С. 42–45.

У рамках сесії відбувся російсько-український науковий форум “Книжкова культура. Особливості становлення та розвитку”. Учасники форуму у своїх доповідях аналізували як теоретико-методологічні аспекти історії книжкової культури, так і досягнення розвитку книжкової справи за останні роки в Росії та Україні. В ході форуму було розглянуто фундаментальні проблеми книговидавництва, бібліотекознавства, бібліографії та книжкової справи, а також перспективи їхнього розвитку з урахуванням формування “електронної епохи”. За матеріалами, що їх подали автори доповідей, підготовано збірник праць, де відображено погляди російських та українських учених на проблеми, характерні для становлення і розвитку книжкової культури в Росії та Україні в ретроспективі і на сучасному етапі¹².

Традиційно НБ і НІЦ – члени Ради директорів беруть активну участь в організованих під егідою ІФЛА щорічних кримських міжнародних наукових конференціях “Бібліотеки та інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти та бізнесу”. Організаторами цього масштабного заходу є ДПНТБ Росії, НБУВ, Міжнародна асоціація ЕБНІТ, Міжнародний бібліотечний і аналітичний центр (США) та ін.

Національна бібліотека України взаємодіє з міжнародними організаціями й об'єднаннями, зокрема такими як ІФЛА (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій), IAML – міжнародна асоціація музичних бібліотек, архівів і документальних центрів, ЕВНІТ – міжнародна асоціація користувачів і розробників електронних бібліотек та нових інформаційних технологій, Некомерційне Партнерство “Бібліотечна Асамблея Євразії”, CENL (Конференція національних бібліотек держав Ради Європи).

НБУВ взяла участь у міжнародному семінарі “Ініціативи Європейської бібліотеки” (Латвія, Юрмала, 29–31 січня 2007 р.), організованому керівництвом проекту “Європейська бібліотека” (TEL-ME-MOR) під егідою CENL. Кінцева мета проекту, який є колективною працею всіх європейських бібліотек, – створення централізованої багатомовної точки доступу в Інтернеті до каталогів і електронних колекцій – TELпорталу. Нині користувачі вже мають доступ до 300 електронних колекцій 30 європейських національних бібліотек. На семінарі було задекларовано умови та можливості для України з 2008 р. стати учасницею проекту, серед яких: наявність електронних колекцій і каталогів, відповідне техніко-технологічне, кадрове і фінансове забезпечення.

Розвитку співробітництва музичних відділів національних бібліотек – членів БАЄ були присвячені установчі збори, які відбулися в рамках міжнародної конференції НБУВ 2007 р. “Проблеми створення інтранет/екстранет-ресурсів у наукових бібліотеках”¹³. Представники національних бібліотек Білорусі, Естонії, Росії, України та Міжнародної асоціації музичних бібліотек, архівів і інформаційних центрів (IAML) обговорили комплекс питань, пов'язаних із сучасними проблемами організації відділів музичної літератури національних бібліотек, збереженням цих фондів, створенням спільних ресурсів, їхніх електронних та страхових копій.

На завершення слід зазначити, що НБУВ як базова організація низки громадських професійних організацій успішно виконує консолідуючу і об'єднуючу роль у вирішенні багатьох питань, пов'язаних із формуванням єдиного бібліотечно-інформаційного простору.

¹² *Книжная культура. Особенности становления и развития: Материалы Российско-Украинского научного форума (Киев, 11 июня 2008 г.)*. – Москва: Наука, 2008. – 81 с.

¹³ Проблеми створення інтранет/екстранет-ресурсів у наукових бібліотеках // *Бібліотечний вісник*. – 2007. – № 6. – С. 17–47.

THE ROLE OF V. VERNADS'KYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE IN THE LIBRARIES COOPERATION ORGANIZATION, THE ACTIVITY OF ASSOCIATIONS AND INDEPENDENT ORGANIZATIONS

Halyna SOLOIDENKO

*V. Vernads'kyi National Library of Ukraine,
3, 40-richchia Zhovtnia Av., Kyiv, 03039, Ukraine, tel. (044) 524-35-92*

The participation of V. Vernads'kyi National Library of Ukraine in the functioning of Ukrainian and international non-government and independent organizations is considered: The Ukrainian Association of Libraries under Information-Library Board of the National Academy of Sciences, the Board of Scientific Libraries and academies of sciences information centers – members of International association of science academies. The Library devotes special attention to methodological and informational aid to other libraries, coordination of their functioning, expansion of access to the global electronic databases, as well as national and international projects implementation.

Key words: V. Vernads'kyi National Library of Ukraine, public organization, library cooperation, methodological work of the library.

РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ УКРАИНЫ ИМЕНИ В. ВЕРНАДСКОГО В ОРГАНИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ БИБЛИОТЕК, ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АССОЦИАЦИЙ И САМОУПРАВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Галина СОЛОИДЕНКО

*Национальная библиотека Украины им. В. И. Вернадского,
пр. 40-летия Октября, 3, г. Киев, 03039, Украина, тел. (044) 524-35-92*

Рассмотрено участие Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского в работе украинских и международных общественных и самоуправных организаций: Ассоциации библиотек Украины, Информационно-библиотечного совета НАН Украины, Совета директоров научных библиотек и информационных центров академий наук – членов Международной ассоциации академий наук. Основное внимание библиотека уделяет методической и информационной помощи другим библиотекам, координации их работы, расширению доступа к мировым электронным базам данных, а также выполнению национальных и международных научных проектов.

Ключевые слова: Национальная библиотека Украины им. В. И. Вернадского, общественная организация, библиотечное сотрудничество, научно-методическая работа библиотеки.

Стаття надійшла до редколегії 21. 10. 2008

Прийнята до друку 24. 02. 2009